

Leo Trotskij

Tankar om den proletära revolutionens framsteg

I april 1919, under en av sina inspektioner vid fronterna, skrev Trotskij följande reflektioner om den internationella socialistiska revolutionens framsteg – och bakslag. Detta var kort efter den Tredje Internationalens konstituerande kongress och strax efter det att socialistiska regeringar upprättats i Ungern och Bayern. (Isaac Deutscher i *Den permanenta revolutionens epok*)

En gång i tiden hade kyrkan följande ordspråk: 'Ljuset kommer från öst.' I vår generation började revolutionen i öst. Från Ryssland gick den över till Ungern, från Ungern till Bayern och utan tvekan kommer den att fortsätta sin marsch västerut genom Europa. Denna händelseutveckling sker tvärtemot alla förutfattade meningar, både de förment marxistiska och de, som är vitt spridda bland stora grupper av intellektuella, och detta inte bara i Ryssland.

Den revolution vi nu genomlever är proletär, och proletariatet är starkast i de gamla kapitalistiska länderna, där det är större i antal, bättre organiserat och mera klassmedvetet. Det vore därför i sakens natur att vänta sig att revolutionen i Europa skulle utvecklas längs samma vägar som den kapitalistiska utvecklingen: England – det första kapitalistiska landet, följt av Frankrike, följt av Tyskland, Österrike och slutligen, längst ned på listan – Ryssland.

Det kan sägas att i denna oriktiga föreställning låg mensjevikernas arvssynd, den teoretiska grundvalen för deras senare syndafall. Enligt denna 'marxism' som anpassats till de småborgerliga horisonterna, måste Europas alla länder genomgå två stadier i en obeveklig tågordning: det feodala stadiet och det borgerligt-demokratiska stadiet, för att sedan kunna nå socialismen. Enligt Dan och Potressov¹ hade Tyskland 1910 endast börjat fullborda sin borgerligt-demokratiska revolution för att senare på denna grund förbereda den socialistiska revolutionen. Precis vad dessa herrar menade med 'den socialistiska revolutionen' kunde de aldrig förklara. I förbigående sagt, kände de inte ens behov av en sådan förklaring eftersom den socialistiska revolutionen av dem förvisades till livet efter detta. Det är knappast förvånande att de såg det ... som en bolsjevickisk oförskämdhet när de mötte revolutionen på historiens väg. Från denna platta och rent historiska gradualisms synvinkel, fanns det ingenting så monstruöst som tanken att den ryska revolutionen, efter att ha segrat, skulle kunna placera proletariatet vid makten, att det segerrika proletariatet skulle vara – även om det skulle önska det – oförmöget att hålla revolutionen inom den borgerliga demokratins ramar. Trots det faktum att denna historiska prognos formulerades nästan ett och ett halvt decennium före oktoberrevolutionen 1917, ansåg mensjevikerna, trogna sin åskådning att proletariatets maktövertagande var en olycka och ett 'äventyrligt företag'. Inte mindre uppriktigt ansåg de den sovjetiska regimen vara en produkt av Rysslands efterblivenhet och barbariska förhållanden. Den borgerliga demokratins mekanik ansågs av dessa de halvbildade Babbitternas egoistiska ideologer vara den mänskliga civilisationens högsta uttryck. De ställde den konstituerande församlingen emot sovjeterna på exakt samma sätt som en bil ställs mot en bondekärra.

Men händelserna fortsatte att utvecklas i konflikt med 'det sunda förnuftet' och den genomsnittliga medelklassvulgaritetens socialt nödvändiga fördomar. Först och främst: trots existensen av en konstituerande församling i Weimarepubliken med alla dessa demokratiska förmåner garanterade, uppstod det i Tyskland ett parti som nu blir allt starkare och som

¹ Potressov var en framstående medlem av högerflygeln inom mensjevikerna.

omedelbart har attraherat de mest heroiska elementen bland proletariatet – ett parti som på sitt baner skriver: ‘All makt till sovjeterna.’ Ingen fäster längre vikt vid den scheidemannistiska² konstituerande församlingen, ingen i hela världen intresserar sig för den. Inte bara det tyska folkets, utan hela mänsklighetens uppmärksamhet har fixerats vid den gigantiska kampen mellan den konstituerande församlingens härskande klick och det revolutionära proletariatet, en kamp som omedelbart visade sig vara utanför den legaliserade, konstitutionella ‘demokratins’ ramar.

I Ungern och Bayern har denna process redan utvecklats ytterligare ett steg. I dessa länder har den formella demokratin – denna relik från det förflutna som fungerar som en broms på den framtida revolutionen – ersatts med en verkligt genuin demokrati i form av det segerrika proletariatets styre.

Men samtidigt som händelserna utvecklas längs en helt annan riktning än vad dessa hemlösa gradualister trodde – vilka länge låtsades vara marxister inte bara offentligt utan också privat – kräver denna revolutionära utveckling en förklaring. Faktum är att revolutionen började och ledde till proletariatets seger i det mest efterblivna landet i Europa – Ryssland.

Ungern är onekligen den mer efterblivna delen av den forna österrikisk-ungerska dubbelmonarkin, vilken i sin helhet i fråga om en kapitalistisk och kulturell-politisk utveckling stod mittemellan Ryssland och Tyskland. Bayern, som efter Ungerns exempel, upprättat en sovjetmakt, är i fråga om den kapitalistiska utvecklingen inte den mest avancerade utan tvärtom den mest efterblivna delen av Tyskland. På så sätt fortsätter den proletära revolutionen, efter att ha börjat i det mest efterblivna landet i Europa, att stiga uppåt, steg för steg, emot de ekonomiskt högst utvecklade länderna.

Vad är förklaringen till denna ‘motsägelse’?

Det äldsta kapitalistiska landet i Europa och världen är – England. Samtidigt har England, särskilt under de senaste femtio åren, varit det mest konservativa landet, sett ur den proletära revolutionens synvinkel. De konsekventa socialreformisterna, dvs. de som försöker få motsatserna att mötas, drog härav den slutsats de behövde, och hävdade att det var just England som visade de andra länderna vägen för den politiska utvecklingen och att hela det europeiska proletariatet i framtiden skulle uppge den sociala revolutionens program. Men för marxisterna innehöll ‘motsägelsen’ mellan Englands kapitalistiska utveckling och dess socialistiska rörelse – vilken var beroende av en tillfällig kombination av de historiska krafterna – ingenting som kunde beröva dem modet. Det var just det faktum att England tidigt hade slagit in på den kapitalistiska utvecklingens och världsplundringens väg som skapade en privilegierad situation inte bara för dess bourgeoisie utan också för en sektion av dess arbetarklass. Englands position som ö besparade det den direkta bördan av att bibehålla militarismen på land. Dess mäktiga sjömilitarism, som visserligen fordrade höga utgifter, vilade likväl på numeriskt små kadrar av legoknektar och krävde inte en övergång till allmän värnplikt. Den brittiska bourgeoisin utnyttjade skickligt dessa förhållanden för att skilja toppskiktet inom arbetarklassen från dess lägre lager, skapade en aristokrati av ‘utbildad’ arbetskraft och gjöt in en kastanda i fackföreningarna. Trots sin konservatism är Storbritanniens parlamentariska maskineri flexibelt och den ständiga rivaliteten mellan de två historiska partierna, liberaler och Tories – en rivalitet som ibland fick en ganska spänd form men likväl hela tiden är ihållig till sitt innehåll – skapade beständigt, när behovet infann sig, en artificiell politisk säkerhetsventil för de arbetande massornas missnöje. Detta kompletterades

² Philip Scheidemann var en tysk socialdemokratisk ledare. Som departementschef i prinsens Max von Badens kabinett, proklamerade han den tyska republiken den 9 november 1918, blev dess första premiärminister, hjälpte till att krossa Spartacus-revolten. Avgick 1919 p.g.a. vägran att underteckna Versaillesfreden.

av den djävulska skicklighet som den härskande borgerliga klicken ådagalade när det gällde att andligt vingklippa och muta, ibland mycket 'utsökt', arbetarledarna. Sålunda hade den engelska bourgeoisin tack vare landets tidiga kapitalistiska utveckling, resurser som möjliggjorde för den att systematiskt slå tillbaka den proletära revolutionen. Inom proletariatets självt – eller rättare sagt, inom dess övre skikt – skapade samma förhållanden de mest extrema, konservativa tendenser, vilka manifesterade sig under decennierna före det första världskriget ... Marxismen lär att klassförhållanden beror på produktionsprocessen och att dessa förhållanden svarar mot en viss nivå hos produktivkrafterna och vidare, att alla former av ideologi, och först och främst, politik motsvarar dessa klassförhållanden. Men detta betyder inte alls att det inom politiken, klassgrupperingarna och produktionen existerar enkla, mekaniska förhållanden, som kan räknas ut med hjälp av de fyra räknesätten. Tvärtom är de ömsesidiga förhållandena oerhört komplicerade. Det är bara möjligt att dialektiskt tolka ett lands utveckling, inklusive dess revolutionära utveckling genom att ta hänsyn till inverkan, återverkan och samverkan hos alla faktorer i basen och överbyggnaden, såväl de nationella som de internationella. Här räcker det inte med en ytlig motsatsställning eller med formella analogier.

England gjorde sin borgerliga revolution på 1600-talet, Frankrike sin mot slutet av 1700-talet. Frankrike var länge det mest utvecklade, det mest 'kulturella' landet på den europeiska kontinenten. De franska socialpatrioterna trodde fortfarande, till och med i början av detta krig, att Paris var världens medelpunkt. Men än en gång utvecklade Frankrike, just på grund av sin tidiga borgerliga civilisation, kraftiga konservativa tendenser inom kapitalismen. Kapitalismens långsamma organiska framväxt förstörde inte mekaniskt det franska hantverket utan drog det med sig, förvisade det helt enkelt till olika positioner och gav det en mer och mer underordnad roll. Genom att sälja de feudala godsena på auktion till bönderna, skapade revolutionen den franska byn, oerhört livskraftig, ihärdig, envis och småborgerlig. 1789 års stora franska revolution som var borgerlig både i sina mest extrema mål och i sina faktiska resultat, var samtidigt djupt nationell – i den betydelsen att den samlade omkring sig nationens majoritet och först och främst de producerande klasserna. För över 525 år framåt skapade denna revolution ett band av gemensamma minnen och traditioner mellan en stor del av den franska arbetarklassen och den borgerliga demokratins vänsterelement. (Jean) Jaurès var den störste och siste representanten för detta konservativa ideologiska band. Under dessa förhållanden kunde Frankrikes politiska atmosfär inte undgå att infektera stora skikt av det franska proletariatet, särskilt hantverksgeällerna, med småborgerliga illusioner. Omvänt var det just det rika revolutionära förflutna som gav det franska proletariatet en benägenhet att göra upp räkningen med bourgeoisin vid barrikaderna. Klasskampens karaktär, vilken var oklar i teorin men oerhört intensiv i praktiken, tvingade den franska bourgeoisin att ständigt vara på sin vakt och att tidigt gå över till export av finanskapital. Samtidigt som den franska bourgeoisin å ena sidan förledde folkmassorna, inklusive arbetarna, genom en dramatisk uppvisning av antidynastiska, antiklerikala, republikanska, radikala och andra tendenser, begagnade den sig å andra sidan av de fördelar den vunnit genom sin förstfödslo rätt och genom sin position som världsokrare för att hejda en tillväxt av nya och revolutionerande former av industrialism inom Frankrike. Endast en analys av de ekonomiska och politiska förhållandena för den franska utvecklingen – och detta inte bara på en nationell skala, utan också på en internationell – kan ge oss en förklaring till varför det franska proletariatet som efter Pariskommunens heroiska eruption splittrats upp i grupper och sekter – anarkister på den ena flygeln och 'possibilister' på den andra – visade sig oförmöget att göra en öppen revolutionär klasshandling, att kämpa direkt för statsmakt.

För Tyskland började perioden av kraftfull kapitalistisk blomstring efter de segerrika krigen 1864, 1866 och 1871. På den nationella enhetens jord, vilken dränkts i en gyllene flod av

franska miljarder, växte det fram ett glittrande rike av ändlösa profitörer, men på denna mark reste sig också en byggnad av oöverträffade tekniska framsteg. I motsats till det franska proletariatet växte den tyska arbetarklassen oerhört kraftigt och den lade ner mera av sin energi på att samla, sammanslå och organisera sina egna led. I detta oemotståndliga uppsving fick den tyska arbetarklassen stor tillfredsställelse genom att räkna sina automatiskt växande styrkor i rapporterna från parlamentsvalen eller i uttalanden om fackföreningarnas finanser. Tysklands segerrika tävlan på världsmarknaden skapade förhållanden som var fördelaktiga både för fackföreningarnas tillväxt och för en otvivelaktig förbättring i levnadsstandarden för en del av arbetarklassen. Under dessa förhållanden blev den tyska socialdemokratin en levande – och senare ännu mer döende – inkarnation av den organisatoriska fetischismen. Med sina rötter djupt sammanbundna med nationalstaten och den nationella industrin, och sin anpassningsförmåga till de tyska social-politiska förhållandenas komplexitet och oreda – vilka är en kombination av modern kapitalism och medeltida barbari – blev den tyska socialdemokratin och de fackföreningar som stod under dess ledarskap slutligen den mest kontrarevolutionära kraften i Europas politiska utveckling. Faran för en sådan degeneration inom det socialdemokratiska partiet i Tyskland hade länge påpekats av marxisterna, även om vi måste medge att ingen hade förutsett vilken katastrofal karaktär denna process skulle ta till slut. Endast genom att kasta av sig det gamla partiets dödvikt har det avancerade tyska proletariatet nu blivit förmöget att gå in på den väg som leder till en öppen kamp för politisk makt.

Vad gäller utvecklingen i Österrike-Ungern är det omöjligt att ur vår intressesynpunkt säga någonting, som inte samtidigt vore applicerbart i en klarare form på Rysslands utveckling. Den ryska kapitalismens försenade utveckling förlänade det omedelbart en extremt koncentrerad karaktär. När Knopf på 1840-talet etablerade engelska textilfabriker i det centrala Moskvaområdet, och när belgarna, fransmännen, och amerikanerna till de jungfruliga ukrainska och novoryska stäpperna överförde stora metallurgiska företag, vilka konstruerats i enlighet med den europeiska och amerikanska teknologins sista ord, konsulterade de inte läroböcker för att lära sig att de skulle vänta tills det ryska hantverket hade utvecklats till manufaktur, medan manufakturen i sin tur skulle ge oss de stora fabriker. På denna grund, dvs. på dåligt förstådda ekonomiska läroböckers grund, uppstod det en gång en berömd men i huvudsak barnlig kontrovers över frågan om den ryska kapitalismen var 'naturlig' eller 'artificiell' till sin karaktär. Om man vulgariserade Marx och inte såg på den engelska kapitalismen som den kapitalistiska utvecklingens startpunkt utan istället som en allmängiltig stereotyp, då kunde den ryska kapitalismens synas vara en artificiell byggnad som inplanterats utifrån. Men om vi analyserar kapitalismen i samma anda som Marx gjorde det i sina genuina läror, dvs. som en ekonomisk process som först utvecklade en typisk, nationell form och som sedan växte ut ur denna nationella ram och utvecklade världsband, och som för att få de efterblivna länderna under sin spira inte ser något behov av att återvända till sin barndoms verktyg och traditioner, utan istället utnyttjar teknologins sista ord, den kapitalistiska utsugningens och den politiska utpressningens sista ord – om vi analyserar kapitalismen i denna anda, då kommer den ryska kapitalismen med alla dess säregenheter att synas helt igenom 'naturlig', som en oundgänglig, helgjuten del av den världskapitalistiska processen.

Detta gäller inte bara Ryssland. De järnvägar som går rakt igenom Australien är inte den 'naturliga' framväxten ur de levande förhållandena, varken för de australiska urinnevånarna eller för den första generationen av förbrytare som under den franska revolutionens epok, sändes iväg till Australien av de storsinta engelska metropolerna. Australiens kapitalistiska utveckling är endast naturlig utifrån den historiska processens perspektiv, om den ses i världsmåttstock. Med en annan måttstock, en nationell, provinsiell måttstock är det, allmänt talat, omöjligt att analysera en enda av de större sociala manifestationerna i vår epok.

Just därför att den ryska storindustrin överträdde den nationella ekonomiska utvecklingens 'naturliga' successionsordning genom att ta ett gigantiskt hopp över övergångsperioderna, förberedde den inte bara möjligheten utan också oundvikligheten av det proletära hoppet över den borgerliga demokratins epok.

Demokratins ideolog, Jaurès, såg denna som nationens högsta domstol, vilken stod över de krigförande klasserna. Men eftersom de krigförande klasserna – den kapitalistiska bourgeoisin och proletariatet – inte bara utgör motsatta poler inom nationen utan också dess viktigaste och avgörande element, återstår det ingenting annat av den högsta domstolen – eller rättare sagt skiljedomstolen – än de mellanliggande elementen – småbourgeoisin och vid dess ledning den demokratiska intelligentsian. I Frankrike med dess sekellånga historia av hantverk och stadskultur, med dess kamp för stadskommuner och dess revolutionära kamp för den borgerliga demokratin, och slutligen, med dess konservatism i olika småborgerliga varianter, har den demokratiska ideologin ända tills helt nyligen fortsatt att vila på en solid historisk grund. Som en hängiven försvarare av proletariatets intressen och djupt hängiven socialismens sak, tog Jaurès som den demokratiska nationens tribun, ställning mot imperialismen. Imperialismen har emellertid helt övertygande visat att den är mäktigare än 'den demokratiska nationen' vars politiska vilja imperialismen så mycket lättare förfalskar genom att utnyttja den parlamentariska mekanikens medel. I juli 1914 klev den imperialistiska oligarkin över tribunens lik på sin väg mot kriget, medan den i mars 1919 befriade Jaurès mördare genom den demokratiska nationens högsta domstol och därigenom gav dödsstöten åt resterna av den franska arbetarklassens demokratiska illusioner ...

I Ryssland hade dessa illusioner från första början inget som helst stöd bland arbetarna. Genom den oerhörda trögheten i sin magra utveckling hade vårt land aldrig tid att skapa en hantverkarskultur i städerna. Medborgarna i en provinsstad som Okurov är utrustade för en pogrom – vilket en gång i tiden djupt upprörde Gorkij – men de är utan tvekan inte utrustade för att spela en oberoende demokratisk roll. Just därför att Englands utveckling skedde 'enligt Marx' tvingades Rysslands utveckling, enligt samme Marx, att ske på ett helt annorlunda sätt, Uppfödd under det utländska finanskapitalets starka tryck och understödd av utländsk teknologi gav den ryska kapitalismen under några få decennier form åt en miljonhövdad arbetarklass, som likt en skarp kil skar in i det helryska politiska barbariets miljö. Utan det förflutnas massiva traditioner bakom sig, fick de ryska arbetarna – i motsats till det västeuropeiska proletariatet – inte bara drag av kulturell efterblivenhet och okunnighet över sig – vilket de halvbildade, infödda stadsborgarna aldrig tröttnade att påpeka – utan också drag av rörlighet, initiativ och mottaglighet för de mest extrema idéer, vilket berodde på deras ställning som klass. Om Rysslands ekonomiska efterblivenhet betingade kapitalismens spasmodiska, 'katastrofala' utveckling, vilken omedelbart fick en mer koncentrerad karaktär än någon annanstans i Europa, då gav samma allmänna efterblivenhet inom landet och proletariatets spasmodiska, 'katastrofala' utveckling möjlighet för proletariatet att bli – naturligtvis bara för ett ögonblick i den historiska utvecklingen – den mest oförsonliga, den mest självupppoffrande bäraren av den sociala revolutionens idé i Europa och i hela världen.

Den kapitalistiska produktionen kräver i sin 'naturliga' utveckling en ständig reproduktion. Teknologin utvecklas, mängden av materiella förmåner ökar, befolkningens massa proletariseras. Den expanderande kapitalistiska produktionen fördjupar de kapitalistiska motsättningarna. Proletariatet växer i antal, blir en allt större del av landets befolkning, organiseras och utbildas, och formar på så sätt en alltmer växande kraft. Men detta betyder inte alls att dess klassfiende – bourgeoisin – förblir stillastående. Tvärtom förutsätter den expanderande kapitalistiska produktionen en samtidig tillväxt av storbourgeoisins ekonomiska och politiska makt. Den ackumulerar inte endast kolossala rikedomar utan koncentrerar också i sina händer statsapparatus administration, vilken den underordnar sina intressen. Med en

alltmer perfekt konst utför den sina mål genom en obarmhärtig grymhet som omväxlar med en demokratisk opportunism. Den imperialistiska kapitalismen kan allt skickligare utnyttja demokratins former i proportion till att småbourgeoisins ekonomiska beroende av storkapitalet blir grymmare och oöverstigligare. Och storbourgeoisin får allt större möjligheter att genom den allmänna rösträttens medel förvandla detta ekonomiska beroende till ett politiskt.

En mekanisk syn på den sociala revolutionen reducerar den historiska processen till en oavbruten numerisk tillväxt av och en allt större organisatorisk styrka hos proletariatet, tills detta utgör 'den överväldigande majoriteten av befolkningen' och proletariatet i ett enda slag, eller praktiskt taget utan strid, övertar den borgerliga ekonomins maskineri och stat i sina egna händer, likt en frukt färdig för plockning. I verkligheten motsvarar emellertid proletariatets växande produktiva roll en tillväxt i bourgeoisins makt. Allteftersom proletariatet blir organisatoriskt integrerat och politiskt utbildat, tvingas bourgeoisin i sin tur att fullända sin regeringsapparat för att emot proletariatet vända ständigt nya lager hos befolkningen, inklusive det s.k. nya tredje ståndet, dvs. de professionella intellektuella som spelar en mycket framträdande roll i den kapitalistiska ekonomins mekanik. De antagonistiska sociala krafterna tillväxer samtidigt i styrka.

Ju mäktigare ett lands kapitalism är – om alla andra förhållanden är likvärdiga – desto större är trögheten i de 'fredliga' klassförhållandena, och desto kraftigare måste den nödvändiga impulsen vara för att skaka endera av de fientliga klasserna – proletariatet och bourgeoisin – ut ur detta tillstånd av relativ jämvikt och förvandla klasskampen till ett öppet inbördeskrig. När inbördeskriget en gång väl har börjat – om alla andra förhållanden är likvärdiga – kommer det att bli desto bittrare och hårdare ju högre stadium i den kapitalistiska utvecklingen som landet har nått, ju starkare och bättre organiserade de båda fiendesidorna är, ju större den mängd av materiella och ideologiska resurser är, som båda har till sitt förfogande.

De begrepp om den proletära revolutionen som rådde inom den Andra Internationalen översteg i själva verket aldrig den självtillräckliga nationella kapitalismens ramar. England, Tyskland, Frankrike, Ryssland betraktades som självständiga världar som längs samma bana färdades mot socialismen – och som befann sig på olika stadier på vägen dit. Den kommande socialismens timme antogs slå när kapitalismen hade nått sina yttersta gränser för tillväxt och bourgeoisin skulle därigenom tvingas att ge plats för proletariatet, socialismens byggare. Detta nationellt begränsade begrepp om den kapitalistiska utvecklingen utgör fortfarande den teoretiska och psykologiska grunden för socialpatrotismen: 'Socialisterna' i varje land anser sig själva förpliktade att försvara nationalstaten som den naturliga och självtillräckliga grunden för den socialistiska utvecklingen.

Men denna uppfattning är genomfalsk och djupt reaktionär. Genom att bli världsomfattande har den kapitalistiska utvecklingen skurit av de trådar som förr band samman den sociala revolutionens öde med utvecklingen inom det ena eller andra högt utvecklade kapitalistiska landet. Ju mer kapitalismen har knutit samman de enskilda länderna i världen till en enda komplicerad organism, desto obevekligare har den sociala revolutionen blivit beroende av imperialismens utveckling som en världsfaktor – inte bara i fråga om sitt gemensamma öde utan också i fråga om tid och plats. Först och främst har den blivit beroende av de militära konflikter som imperialismen oundvikligen måste skapa och som i sin tur skakar jämvikten i det kapitalistiska systemet i dess rötter.

Det stora imperialistiska kriget är det hemiska instrument som historien använder för att spränga den 'organiska', 'evolutionära', 'fredliga' karaktären i den kapitalistiska

utvecklingen. Samtidigt som imperialismen växer fram ur den kapitalistiska utvecklingen i dess helhet och inför det nationella medvetandet i varje enskilt kapitalistiskt land framstår som en yttre faktor, söker den reducera de nivåskillnader som uppnåtts genom utvecklingen i de respektive kapitalistiska länderna. På en och samma gång drogs de alla in i det imperialistiska kriget,³ deras produktivkrafter, deras klassförhållanden skakades samtidigt. Under dessa förhållanden blev de första länder som drevs ut ur den instabila kapitalistiska jämvikten just de vars inre sociala energi var svagast, dvs. just de länder som var yngst i fråga om kapitalistisk utveckling. Här inställer sig en analogi praktiskt taget av sig självt – analogin mellan det imperialistiska krigets början och inbördeskrigets början. Två år innan den stora världsslakten (Första världskriget) utbröt Balkankriget. I grunden opererade samma krafter och tendenser på Balkanhalvön som i det övriga Europa. Dessa krafter förde obevekligen den kapitalistiska mänskligheten mot en blodig katastrof. Men i de stora imperialistiska länderna opererade likaledes en kraftig tröghetslag både i fråga om de inrikes som de utrikes förhållandena. Imperialismen fann det lättare att dra in i Balkanhalvön i krig just på grund av att det på denna halvö fanns svagare och mindre stater, med en mycket lägre kapitalistisk och kulturell utvecklingsnivå – och följaktligen med mindre av den 'fredliga' utvecklingen.

Balkankriget – som utbröt som en konsekvens av den europeiska imperialismens jordbävningar, inte Balkans – var ett direkt förebud om världskonflikten, men fick en självständig betydelse under en viss period. Dess förlopp och dess omedelbara resultat var beroende av de resurser och krafter som fanns tillgängliga på Balkanhalvön. Härav berodde den jämförelsevis korta fortvaron av Balkankriget. Några få månader räckte för att pröva de nationella kapitalistiska krafterna på den utarmade halvön. Genom sin tidigare start fick Balkankriget en lätt lösning. Världskriget började senare just på grund av att var och en av de krigförande med fasa såg ner i den avgrund dit de drogs genom de lössläppta klassintressena. Tysklands oerhört utvidgade makt, vilken stod mot Storbritanniens gamla herravälde, utgjorde, som alla vet, krigets historiska drivfjäder, men just samma makt avhöll länge fienderna från ett öppet krig. När kriget emellertid bröt ut skapade de båda lägrens maktkonfliktens långvariga och bittra karaktär.

Det imperialistiska kriget drev i sin tur in proletariatet i ett inbördeskrig. Och här kan vi observera en analog ordning: Länder med en ung kapitalistisk kultur är de första att gå in i inbördeskriget eftersom klasskrafternas instabila jämvikt lättast sprängs sönder just i dessa länder.

Detta är de allmänna orsakerna till ett fenomen som vid första ögonkastet kan tyckas oförklarligt, nämligen att den proletära revolutionen – i motsats till den kapitalistiska utvecklingens riktning från väst till öst – utvecklas från öst till väst. Men eftersom vi behandlar en mycket komplicerad process, är det helt i sakernas natur att det förutom dessa grundläggande angivna orsaker, också uppstår otaliga sekundära orsaker, av vilka några tenderar att förstärka och försvåra huvudfaktorernas verksamhet medan andra tenderar att försvaga dessa.

I den ryska kapitalismens utveckling spelades den ledande rollen av det europeiska finans- och industrikapitalet, i synnerhet – Frankrikes. Jag har redan betonat att den franska bourgeoisin i utvecklingen av sin ockrarimperialism inte bara vägledades av ekonomiska överväganden utan också av politiska. I sin fruktan för det franska proletariatets tillväxt i

³ Här följer några teser som man kan föreslå för en kautskyansk dissertation: 'Ryssland intervenerade för tidigt i det imperialistiska kriget. Det borde ha stått vid sidolinjen och ägnat sin energi åt att utveckla produktivkrafterna på den nationella kapitalismens bas. Detta skulle ha gett de sociala förhållandena en chans att mogna för den sociala revolutionen. Proletariatet skulle på så sätt ha lyckats vinna makten inom demokratins ramar.' Och så vidare och så vidare. *Trotskyjs not.*

styrka och antal, föredrog den franska bourgeoisin att exportera sitt kapital och att skörda profitterna från de ryska industriföretagen. Uppgiften att kuva de ryska arbetarna lastades därigenom på den ryska tsaren. På detta sätt berodde den franska bourgeoisins ekonomiska makt också direkt på det ryska proletariats arbete. Detta gav en viss positiv styrka åt den franska bourgeoisin i dess relationer till det franska proletariats; och omvänt förlänade det också en viss ökad kraft åt det ryska proletariats i dess relationer till den ryska bourgeoisien, om än inte till världsbourgeoisin. Det som just sagts kan i huvudsak appliceras på alla gamla kapitalistiska länder som exporterar kapital. Den engelska bourgeoisins sociala makt beror inte bara på exploateringen av det engelska proletariats utan också på exploateringen av de arbetande massorna i kolonialländerna. Detta gör inte bara bourgeoisin rikare och socialt starkare, utan det tillförsäkras den också möjligheten av en mycket vidare skådeplats för politiska manövrar, både genom vittgående eftergifter till dess eget proletariat, likaväl som genom de påtryckningar den kan utöva på detta genom kolonierna. (Import av råmaterial och arbetskraft, överförandet av industriella företag till kolonierna, bildandet av kolonialgrupper etc. etc.)

Med hänsyn till de föregående ömsesidiga relationerna var vår oktoberrevolution inte bara en resning mot den ryska bourgeoisin utan också mot den engelska och franska kapitalismen, och detta inte bara i en allmän historisk betydelse – som en början till den europeiska revolutionen – utan i en mer direkt och omedelbar betydelse. Genom att expropriera kapitalisterna och vägra att betala de tsaristiska statskuldena, har det ryska proletariats riktat ett hårt slag mot den europeiska bourgeoisins sociala makt. Enbart detta räcker för att förklara varför entente-imperialisternas kontrarevolutionära intervention var oundviklig. A andra sidan möjliggjordes denna samma intervention bara därför att det ryska proletariats genom historien fann sig placerat i en position som tvingade det att verkställa sin revolution innan denna kunde göras av dess äldre och mycket starkare europeiska bröder. Härifrån stammar de oerhörda svårigheter som det ryska proletariats tvingas övervinna efter att ha tagit makten.

De socialdemokratiska filistrarna har utifrån detta sökt att dra slutsatsen att det inte fanns någon anledning för oss att föra ut kampen på gatorna i oktober. Otvivelaktigt skulle det ha varit mycket mer 'ekonomiskt' för oss att ha börjat vår revolution efter de engelska, franska och tyska revolutionerna. Men, för det första ger historien inte ett så fritt val till den revolutionära klassen, och ingen har hittills kunnat bevisa att det ryska proletariats kunde försäkrats om en revolution som var 'ekonomisk' till sin karaktär. För det andra måste frågan om de revolutionära styrkornas 'ekonomi' ses i världsskala och inte nationellt. Just på grund av hela den föregående utvecklingen sattes uppgiften att initiera revolutionen, som vi redan sett, inte på ett gammalt proletariat med starka politiska organisationer och fackföreningar, med en solid tradition av parlamentarism och ekonomi, utan på det unga proletariats i ett efterblivet land. Historien lydde det minsta motståndets lag. Den revolutionära epoken stormade in genom den sämst barrikaderade dörren. De oerhörda och i sanning övermänskliga svårigheter som därigenom föll på det ryska proletariats har förberett, påskyndat och till en viss del underlättat det revolutionära arbete som fortfarande väntar det västeuropeiska proletariats.

I vår analys finns inte en smula av 'messianism'. Det ryska proletariats revolutionära 'förstfödslorätt' är endast temporär. Ju kraftigare den opportunistiska konservatismen är bland de övre lagren hos det tyska, franska och engelska proletariats, dess våldsammare blir kraften i den revolutionära anstormningen från proletariats i dessa länder, en kraft som proletariats redan alstrar i Tyskland. Den ryska arbetarklassens diktatur kommer att kunna konsolidera sig själv och utveckla en genuin, allsidig socialistisk uppbyggnad först i den stund då den europeiska arbetarklassen befriar oss från den europeiska bourgeoisins ekonomiska och särskilt militära ok, och efter att ha krossat detta, kommer till vår hjälp med sina

organisationer och sin teknologi. Samtidigt kommer den ledande revolutionära rollen att gå över till den arbetarklass som har den största ekonomiska och organisatoriska makten. Om den Tredje Internationalens centrum ligger i Moskva idag, kommer den imorgon – därom är vi djupt övertygade – att förflyttas västerut: till Berlin, till Paris, till London. Hur glatt det ryska proletarietet än har hälsat representanterna för världens arbetarklass till Kremls murar, så kommer den med än större glädje att sända sina egna representanter till den kommunistiska Internationalens andra kongress i några av de västeuropeiska huvudstäderna. Ty en världskommunistisk kongress i Berlin eller Paris skulle innebära den totala triumfen för den proletära revolutionen i Europa och följaktligen i hela världen.

Översättning: Kenth-Åke Andersson

Från *The First Five Years of Communist International* vol. I, ss. 50-63.